

ประโยค ป.ธ. ๓
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘

---

๑. สระในภาษาบาลีมีเท่าไร ๆ อะไรบ้าง ๆ มีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าอย่างไร ๆ สระไหนมีเสียงเช่นไร ๆ
๒. สนธิคืออะไร ๆ มีประโยชน์อย่างไร ๆ ยตรภูจิต ในคำว่า "ยตรภูจิต มุจฺเจยฺย ปาปกมฺมา" และ สจําห์ เป็นสนธิอะไร ๆ ตัดและต่ออย่างไร ๆ
๓. ปัจจัยในอักษยศัพท์ เฉพาะที่ลงท้ายนาม มีเท่าไร ๆ อะไรบ้าง ๆ แต่ละตัว เป็นเครื่องหมายวิภัตติอะไร ๆ
๔. ในอาขยต แบ่งกาลที่เป็นประธานไว้เท่าไร ๆ อะไรบ้าง ๆ จะรู้จักกาลได้ ต้องอาศัยอะไร ๆ จงแจก ภูษฺ ธาตุ (ในความกิน) ด้วยวิภัตติหมวด ภวิสสันติ เฉพาะปรัสสพทมาคู ๆ
๕. กตลฺย, ปารุปลฺปนํ (วตถุ) และ วาโส ในคำว่า "ปฏฺฐิรูปเทสวาโส" คำไหน เป็นรูป สาธนะ และปัจจัยอะไร จงตั้งวิเคราะห์ห้มาคูล
๖. อวธารณบุพพบท กัมมชารยสมาส มีลักษณะอย่างไร ๆ จงตอบพร้อมทั้ง ยกตัวอย่างประกอบด้วย ๆ ตโยชนวตฺถุ เป็นสมาสอะไรบ้าง จงตั้งวิเคราะห์ห้มาคูล
๗. ตทฺสสัตติตฺทชิต มีปัจจัยเท่าไร ๆ อะไรบ้าง ๆ ปาสาทิกอ (ภควา), ทุสฺสึลฺลํ, อตฺถิกอ ลงปัจจัยอะไร ๆ ในตฺทชิตไหน ๆ จงตั้งวิเคราะห์ห้มาคูล

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง.

เฉลย ประโยค ป.ธ. ๓

ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. สระในภาษาบาลีมี ๘ คือ อ อา อิ อี อุ อู เอ โอ ๑ มีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่านิสสัย ๑ สระ ๓ ตัว คือ อ อิ อุ มีเสียงสั้น ชื่อรัสสะ เหมือนคำว่า อติกรุ สระ ๕ ตัว คือ อา อี อู เอ โอ มีเสียงยาว ชื่อทิมะ เหมือนคำว่า ภาควิราชู เป็นต้น ๑
๒. สนธิ คือ การต่อศัพท์และอักขระให้เนื่องกันด้วยอักขระ ๑ มีประโยชน์อย่างนี้ คือ เพื่อย่นอักขระให้น้อยลง ๑ เพื่อเป็นอุปการะในการแต่งฉันท ๑ เพื่อทำคำพูดให้สละสลวย ๑ ๑

ยตุรฎุจิโต ในคำว่า “ยตุรฎุจิโต มุจเจยยุ ปาปกมฺมา” เป็นสัทญ โยคุณพยัญชนะสนธิ ตัดเป็น ยตุร - จิโต ซ้อนหน้าพยัญชนะที่มีรูปไม่เหมือนกันตามหลักแห่งการสังโยค คือ พยัญชนะที่ ๑ ซ้อนหน้าพยัญชนะที่ ๑ และที่ ๒ ในวรรคของตนได้ ในที่นี้ จึงซ้อน ฎ พยัญชนะที่ ๑ หน้า จ พยัญชนะที่ ๒ ต่อเป็น ยตุรฎุจิโต ๑

สจําห เป็นโลปสระสนธิ ตัดเป็น สเจ - อหฺ ระหว่าง สเจ - อหฺ ถ้าสระหน้าเป็นทิมะ สระหลังเป็นรัสสะ ลบสระหน้า คือ ลบสระ เอ ที่ สเจ แล้วทิมะสระหลัง คือ อ ที่ อหฺ เป็น อา ต่อเป็น สจําห ๑

๓. ปัจจัยในอพยยศัพท์ เฉพาะที่ลงท้ายนาม มี ๑๗ ตัว คือ โต ตฺร ตฺถ ห ฐ ธิ หี หํ หิณฺจํ ฆ ทา ทานิ รหิ ฐนา ทาจนํ ชฺช ชฺช ๑

ปัจจัยแต่ละตัวเป็นเครื่องหมายวิภัตติ ดังนี้ คือ

โต ปัจจัย เป็นเครื่องหมายตติยวิภัตติ แปลว่า ช้าง เช่น ปุโรโต ช้างหน้า ปจฺจโต ช้างหลัง เป็นต้น เป็นเครื่องหมายปัญจมีวิภัตติ แปลว่า แต่ เช่น ตโต แต่-นั้น อิตโต แต่-นี้ เป็นต้น

ปัจจัยทั้งหลาย คือ ตฺร ตฺถ ห ฐ ธิ หี หํ หิณฺจํ ฆ เป็นเครื่องหมาย สัตตมีวิภัตติ แปลตามสัตตมี เช่น ตตฺร ใน-นั้น อิท ใน-นี้ เป็นต้น

ปัจจัยทั้งหลาย คือ ทา ทานิ รหิ ธุนา ทาจนั ชช ชชช เป็นเครื่องหมายสัตตมิมิวัตติ ลงในกาล เช่น ตทา ในกาลนั้น อิทานิ ในกาลนี้เป็นต้น ฯ

๔. ในอาชยาตแบ่งกาลที่เป็นประธานไว้ ๓ คือ กาลที่เกิดขึ้นจำเพาะหน้า เรียกว่าปัจจุบัณกาล ๑ กาลล่วงแล้ว เรียกว่าอดีตกาล ๑ กาลยังไม่มาถึง เรียกว่าอนาคตกาล ๑ ฯ จะรู้จักกาลได้ต้องอาศัยมิวัตติ ฯ

แจก ภูช ธาตุ (ในความกิน) ด้วยมิวัตติหมวดภวิสสันติ เฉพาะปรัสสบท ดังนี้

ปริส.	เอก.	พหู.
ป.	ภุชชิสฺสติ	ภุชชิสฺสนฺติ
ม.	ภุชชิสฺสติ	ภุชชิสฺสถ
อุ.	ภุชชิสฺสามิ	ภุชชิสฺสาม

๕. กตถญ เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ หรือเป็นกัตตุรูป ลงในอรรถตัสสีละ หรือเป็นสมาสรูป ตัสสีละสาธนะ ลง รุ ปัจจัย ตั้งวิเคราะห์ตามลำดับดังนี้
 กัตตุรูป กัตตุสาธนะ ตั้งวิเคราะห์ว่า กตฺ ชานาตีติ กตถญ
 กัตตุรูป ลงในอรรถตัสสีละ ตั้งวิเคราะห์ว่า กตฺ ชานาติ สีเลนาคิ กตถญ
 สมาสรูป ตัสสีละสาธนะ ตั้งวิเคราะห์ว่า กตฺ ชานิตฺตุ สีมสฺสาติ กตถญ ฯ

ปารูปนํ (วตุถ) เป็นกัตตุรูป กรณสาธนะ ยุ ปัจจัย ตั้งวิเคราะห์ว่า ปารูปติ เตนาคิ ปารูปนํ (วตุถ) ฯ

วาโส ในคำว่า “**ปฐุรูปเทสวาโส**” เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ ลง ณ ปัจจัย ตั้งวิเคราะห์ว่า วสนํ วาโส หรือตั้งวิเคราะห์ว่า วสิตพฺพนฺติ วาโส หรือ วสยเตติ วาโส ฯ

๖. อวธารณบุพพบท กัมมชารยสมาส มีลักษณะอย่างนี้ คือ มีบทหน้าอันท่านประกอบด้วย เอว ศัพท์ เพื่อจะห้ามเนื้อความอันอื่นเสีย บทหลังเป็นประธาน ตัวอย่างเช่น ปญญา เอว ปชฺโชโต ปญญาปชฺโชโต (ประทีป)

อันโพลงทั่ว คือ ปัญญา พุทธิ เอว รตนํ พุทธรัตน รัตนะคือพระพุทธรเจ้า ฯ
ตโยชนวตฺถุ เป็นนัฏฐิตปฺปริสสมาส มีอสมหารทิกุสมาส เป็นภายใน
ตั้งวิเคราะห์ตามลำดับดังนี้

อ.ทิกฺ.วิ. ตโย ชนา ตโยชนา

ฉ.ตป.วิ. ตโยชนานํ วตฺถุ ตโยชนวตฺถุ ฯ

๗. ตทสฺสตถิตฺตทริต มีปัจจัย ๕ ตัว คือ วิ ส สี อิก อี ร วนฺตฺ มนฺตฺ ฉ ฯ

ปาสาทิก (ภควา) ลง ฉิก ปัจจัย ในตรตยาทิตฺตทริต ตั้งวิเคราะห์ว่า
ปสาทิ ชเนตติ ปาสาทิก (ภควา) ฯ

ทฺสฺสฺสฺยํ ลง ฉย ปัจจัย ในภาวตฺตทริต ตั้งวิเคราะห์ว่า ทฺสฺสฺสฺยํ ภาโว
ทฺสฺสฺสฺยํ ฯ

อตุถิก ลง อิก ปัจจัย ในตทสฺสตถิตฺตทริต ตั้งวิเคราะห์ว่า อตุถิ อตุถ
อตุถิติ อตุถิก ฯ